

Зубко Ольга (м. Вінниця)

Кандидат історичних наук Центру міжнародних зв'язків та діяльності
Вінницького національного аграрного університету.

**МИКОЛА МУШИНКА. ВОЛОДИМИР ГНАТЮК. ЖИТТЯ
ТА ЙОГО ДІЯЛЬНІСТЬ В ГАЛУЗІ ФОЛЬКЛОРИСТИКИ,
ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА ТА МОВОЗНАВСТВА /
М. МУШИНКА. — ВИД. 2-ге, ДОП. ТА ПЕРЕРОБЛ. —
ТЕРНОПІЛЬ: НАВЧАЛЬНА КНИГА-БОГДАН, 2012. — 384 с.**

Ім'я видатного українця, фольклориста, літературознавця та мовознавця, секретаря Наукового товариства імені Шевченка у Львові, вченого енциклопедиста Володимира Гнатюка тривалий час було відоме переважно закордонним українцям. І лише в кінці ХХ — на початку ХХІ ст. воно повернулося до материкових українців.

Повернулося, потрібно відзначити, за складних та нетрадиційних умов, тісно переплетених з життям та діяльністю вже іншого вченого — Ентузіаста, Пошуковця, Людини й Фахівця з великої літери та з глибоким життєвим досвідом — академіка НАН України, професора, доктора філологічних наук Миколи Івановича Мушинки. Він слушно відзначив ще в 1986 році: «Понад 30 років науково-дослідницької діяльності гнатюківська тема майже не сходила з мого робочого стола. Гнатюк був для мене ідеалом вченого і людини. І чим глибше я вникав у його життя і творчість, тим більше я ним захоплювався. Між нами виникло якесь внутрішнє споріднення. Гнатюк став для мене своєрідним мірилом наукових та людських вартостей. Шукаючи відповідь на ту або іншу проблему, я часто ставив собі питання: “А як би вирішив цю проблему Гнатюк?”. І майже завжди знаходив у нього однозначну відповідь. Це торкалося не лише суто наукових тем, а й щоденного людського життя, особливо в критичних ситуаціях, коли проблеми треба було вирішувати недвозначно. А таких ситуацій було в моєму житті немало. Можу без перебільшення сказати, що Гнатюк був моїм постійним і найвірнішим супутником на життєвих стежках, і я намагався не залишатися перед ним у боргу: нікому я не присвятив стільки праці, як йому».

Після успішного захисту дисертації «Володимир Гнатюк — дослідник фольклору Закарпаття та його зв'язки з Чехо-Словаччиною» в 1967 році в Карловому університеті Праги; виходу в 1975 році видання «Володимир Гнатюк — дослідник фольклору Закарпаття» (ЗНТШ, Т. 190); укладання бібліографії друкованих праць В. Гнатюка; виходу першої редакції монографії про життя та діяльність відомого українця в 1987 році як

207-го тому ЗНТШ й врешті прилюдного захисту докторського дослідження на основі «гнатюкіани» в 1991 році в Інституті мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського, академік М. Мушинка мусив логічно завершити свою гнатюкознавчу діяльність. Ставлячи крапку в «гнатюкіані», а саме нею і є вказана доповнена та перероблена монографія, Автор, усвідомлюючи усю складність та відповідальність поставленого перед ним завдання, вдався до творчого підходу й науково-популярного стилю викладу. Внаслідок чого, розвідка вийшла вповні інформативною та водночас цікавою.

Творчий підхід автора помітний, насамперед, у масштабній композиційній побудові наукового видання: передмовах, вступі, чотирьох розділах, висновках, бібліографії основних праць В. Гнатюка, ілюстраціях і додатках, що логічно й хронологічно доповнюють одне одного. Так, Мушинківська передмова від 7 квітня 2011 року органічно взаємопов'язана як з передмовою Аркадія Жуковського (1987 р.) до 207-го тому «Наукових записок НТШ», так і з додатками: листами Миколи Івановича до доньки Володимира Гнатюка — Оксани Гнатюк-Піснячевської і її відповідями на них (1965 р.) та з його ж статтею «Стежками життя з Володимиром Гнатюком» (1986 р.), які є авторською сповіддю про початок зацікавлення «гнатюкіаною» і про довголітню працю з цим багатющим матеріалом.

Життя та діяльність В. Гнатюка (1871–1926) висвітлені автором у першому розділі, логічним попередником якого є вступ, бо саме у вступі показано появу на українському історичному тлі Наукового товариства ім. Шевченка, яке набуло суттєвої ваги з 1897 року, саме за головування в НТШ відомого українського історика й суспільно-політичного діяча — Михайла Грушевського, учнем якого і був Володимир Гнатюк.

У другому й можна сказати центральному розділі Мушинківської наукової розвідки («Фольклористично-етнографічна діяльність») показаний шлях становлення фахівця, бо Володимир Михайлович був, в першу чергу, саме фольклористом. Висвітлюючи його феноменальне фольклористичне чуття, автор звертає увагу на гнатюківські методику й класифікацію фольклору, текстологічні принципи записування й видання фольклорних матеріалів, дослідження з історії української та закордонної фольклористики. У розділі розглянуто, зокрема, всі фольклорні збірки вченого та здійснено їх науковий аналіз. Слушним є й авторське зауваження щодо терміну «етнографія». Академік М. Мушинка відзначає, що наприкінці XIX — на початку XX ст. в науці про народну творчість ще не було усталеної термінології, тому термін «етнографія» охоплював усі ділянки народної матеріальної та духовної культури: народну прозу, пісні, музику, звичаї, обряди, вірування, побут, тощо. Отже, за визна-

ченням академіка М. Мушинки, В. Гнатюк вважав себе етнографом, хоча основним предметом його досліджень був фольклор.

Працюючи з фольклорним матеріалом, В. Гнатюк не міг оминати питання вивчення рукописних пам'яток, з якими зустрічався в ході своїх фольклористичних досліджень (літературна діяльність) та точного відтворення усього наявного фольклорного матеріалу (мовознавча діяльність). Цим сторонам гнатюківської професійної діяльності Микола Іванович присвятив третій та четвертий розділи розвідки. Він проілюстрував: 1) Що в час, коли в Східній Україні було заборонено українське слово, у Львові було засновано Україно-руську видавничу спілку. В. Гнатюк був редактором і упорядником майже півсотні її видань; 2) Що в 1899–1907 та 1922–1926 роках В. Гнатюк обіймав посаду відповідального редактора «Літературно-наукового вісника», журналу, який об'єднав літературні сили як Східної, так і Західної України; 3) Що В. Гнатюк був рецензентом багатьох літературних творів; 4) Що В. Гнатюк віднайшов та описав кілька рукописних збірок з оригінальними та перекладеними творами XVIII–XIX ст.; 5) Що в мовознавстві В. Гнатюк став відомим діалектологом. Як і в попередньому розділі, вражають Мушинківські ґрунтовні знання й аналіз джерельної бази.

У висновках автор монографії не тільки вкотре підкреслив вагомий внесок В. Гнатюка в українську фольклористику, літературознавство та мовознавство, а й вказав на його поважне місце в царині української журналістики (автор десятка статей на журналістські теми, критик), історії України (у центрі його уваги була найновіша історія усіх українських етнографічних територій) та українських школознавства й освіти (цікавився усіма типами шкіл від дитсадків до університетів). Особливої уваги, на авторську думку, заслуговує також діяльність В. Гнатюка як перекладача з російської, польської, болгарської, чеської, сербської, хорватської, німецької, угорської та французької мов.

Монографія збагачена якісним науково-бібліографічним та довідковим апаратами, багатуєю фотодокументацією та фотоілюстративним матеріалом, що значно посилюють інтерес до неї. Резюме подано українською, французькою, англійською та німецькою мовами.

Оскільки доповнена та перероблена монографія — підсумок, якщо дотримуватися достовірної хронології, майже 58-річної наукової діяльності академіка М. Мушинки, (а вперше Микола Іванович «познайомився» В. Гнатюком ще в далекому 1955 році), то вести мову про якісь суттєві та несуттєві недоліки розвідки просто неможливо та й не коректно. Микола Іванович Мушинка — беззаперечний авторитет в «гнатюкіані». Його, як і повернутого із забуття В. Гнатюка, хіба що хотілось би запитати: «Кількість питань, поставлених до Вас життям, відповідає кількості та якості відповідей на ці питання?».